

У расправи заговорника експлоатације руда никла и “зелених” заштитника животне средине неке битне чињенице измичу. Да ли су поштоване све законске одредбе приликом давања дозволе за геолошке истраге, посебно у делу о пробним рударским радовима? Нису ли са пробним радовима, без неопходних сагласности, одшкринута врата за експлоатацију никла са погубним деловањем на животну средину? Да ли се овом дозволом ствара монопол у експлоатацији никла, при чему држава добија “мрвице” од богатог колача! Да ли се поред великих најава о великој индустрији са производњом никл метала ипак ради само о “услужној” производњи руде за једну топионицу у суседној земљи којој недостаје руда?

Идеје о ископавању руда никла и даљој преради су се појављивале и раније. Пре 60 година покренута су геолошка истраживања и урађене су процене о величини изабраних лежишта, минералшком саставу руде и садржају никла. Истраживања су периодично вршена до краја 90-их. Интересантни су налази истраживања: у питању је сиромашна руда са садржајем никла око 1%. Било је планова чак да се покрене индустрија никла. Због других приоритета (изградња Железаре Смедерево, Скадра на Дунаву), идејни пројекти су остали у рукама политичара и пројектних организација (Госзаваод, Рударски институт, Прометал). Нови, а неуспешан покушај да се добије дозвола за истраживања лежишта се одиграо у времену када је ДСС био на челу владајуће коалиције; дозвола је добијена, али и брзо повучена под притиском јавности забринуте да ће отварање рудника и прерада руде довести до еколошке катастрофе. Данас се прича о никлу понавља: лепше срочена по методу АПП – ако прође, прође, у супротном чека се боља прилика. Они који стоје иза ове кампање су добро припремили “фронтални напад” са обезбеђењем “крила” у виду подршке ресорног министарства. За почетак, пре доласка главног играча, истурена претходница “Србија никла” испитује терен са “скромним” захтевом да се ураде геолошке истраге потенцијалних лежишта, а такође да

се отворе пробни копови како би се утврдио оптимални режим експлоатације лежишта. Отварање пробног лежишта у виду површинског копа подразумева уклањање покривке која треба да се депонује, а извађене пробне количине остављају ископе и рударски отпад који трајно нарушавају околину. Ово је посебно узнемирило јавност због озбиљних претњи нарушавања животне средине. Без обзира на протесте јавности, остаје се чврсто при ставу да нема одустајања од бушотина и пробног рударења; стручне расправе у организацији пристаха експлоатације никла су интониране на начин да се “не осети колико је горка пилула”. Ствара се атмосфера у којој заговорници истраживања и отварања копова делују као никломани: ништа друго не може спасти економски рунирану земљу осим никла!

Ко су заговорници производње никла? Поред људи из “Србија никла” налази се и велики број рудара и геолога који ограничени својом професионалним визијама не могу да сагледају целину проблема. Када неко прескочи преко коже (традиционално рударско крштење) и посвети свој живот овом позиву, тај има жељу да целу Србију премрежи рударским коповима; за њих су мање битни утицаји рударско-топионичарских пројеката на животну средину. Према приступу у насталој расправи могу се окарактерисати као технократе које нуде готова решења, без неопходних испитивања друштвене оправданости. На нашу несрећу искусили смо деловање “усрећитеља” технократске провинције у другим областима. Најбољи пример даје примена шок терапије у привредној реформи која је имала погубне последице.

А ко је главни а привремено позадински играч који вуче све konce у кампањи освајања терена: велика мултинационална компанија која жели да остане анонимна (**1**) (sic!). Ова компанија има (за јавност) недефинисан финансијски аранжман са “Србија никлом” која у њихово име отвара врата за експлоатацију рудног лежишта. Невероватно али истинито: један од водећих људи “Србија никла” је бивши помоћник министра за рударство чији потпис стоји на издатој дозволи. Ако закон не спречава да функционер или високо ранжирани службеник државне администрације злоупотреби свој положај, да ли постоје неке личне моралне кочнице! У галиматијасу заговорника геолошких истрага излази на видело голи интерес стране компаније: неће стати на истрагама, профит се ствара вађењем руде и металуршком прерадом руде/концентрата! Постоји изрека старих Грка: чувај се Данајаца када ти и дарове доноси!

Тврдња да страна корпорација не жели да открије свој идентитет због конкуренције не стоји. Добијањем дозволе конкуренција је елиминисана, па овај изговор производи бројне сумње: да ли та компанија постоји или се ради о спекулацијама са добијеном

дозволом? Према закону о рударству из 2009. године, онај ко је обавио геолошке истраге уз одговарајућу документацију (потврде о билансним резервама) и добијање неопходних сагласности има ексклузивно право на експлоатацију минералних сировина (члан 17). По старом закону из 1995. године добијање лиценце за експлоатацију је ишло преко јавног оглашавања и избора између више понуђача: ко понуди боље услове – већу накнаду, боље мере заштите средине и слично, добијао је лиценцу; онај ко је вршио истраге имао је право на накнаду трошкова (члан 15). Добијањем дозволе за истраге најперспективнијих лежишта у Србији. Имплицитно је обезбеђено ексклузивно право на експлоатацију руде никла. Да ли је Србији поред других монопола потребан још један?

Представници “Србија никла” тврде да су са лиценцом за геоистраге добили и право на пробне рударске радове. Према члану 27 закона обавезна је израда упрошћеног рударског пројекта за рударске радове при истраживању минералних сировина. Како може неко да добије дозволу за пробне радове а да није утврдио шта и где копа? Извођење пробних радова одобрава Министарство, а уколико се тим радовима утиче на режим вода и нарушава животна средина и министарства надлежна за послове водопривреде односно заштите животне средине. Да ли су поменуте институције дале сагласност за пробне радове? Тврдње о добијеној дозволи без упрошћеног рударског пројекта изазвале су највеће узнемирење код “зелених”; агресиван наступ представника “Србија никла” говори по себи да ће и у наредним фазама развоја пројекта никла законске одредбе бити тумачене на “креативан” начин. Да ли ће се пробни радови превести у рударску производњу мањег обима без припреме одговарајуће документације и добијања свих сагласности неопходних за експлоатацију рудних лежишта? Да ли је у питању увођење прљаве индустрије на “мала врата”. Интересантно да закон између осталог тражи да главни и допунски рударски пројекти садрже и обавезу рекултивације земљишта, а не и упрошћени рударски пројекти! Шта ће се десити ако “Србија никл” после пробних радова одустане, ко ће санирати и рекултивисати одбачену откривку, јаловину и рударске копове?

Да бисмо боље разумели мотиве оног ко улази у овакав подухват, ж погледајмо шта се дешава на тржишту никла како са стране понуде тако и са друге стране, тражње, са посебним освртом како је покренута експлоатација никла у бившој Југославији.

У последњем таласу социјалистичког порива да се развија тешка индустрија на локалном нивоу бивших република Србија као и друге републике бивше Југославије су покренули нове или ревитализовале старе металуршке погоне. Економски развој по принципу "заокружених економија" водио је ка пуном осамостаљењу, нажалост преко крвавог грађанског рата за наслеђе. Модни хит су били алуминијум (2) али и никл, метали чија се примена све више диверсификовала а тражња и цене имале сталан тренд раста. У нове пројекте се улазило ударнички, наглашаване су добре стране а лоше прећуткиване. Да ли се и садашња кампања за никл одвија по истом обрасцу?

У чувеном виноградарском крају Македоније у Кавадарцима отворен је рудник (површински коп) и изграђена топионица (ротациона и електро лучне пећи и конвертори) за производњу фероникла који се користи као предлегура у производњи легираних челика. Пројекат је имао низ слабости: за рад пећи потребна је велика количина електрична енергије, те је морала да се изгради термоелектрична централа у градићу Неготино која је користила увозни мазут; низак садржај никла у руди и високи трошкови енергије стварали су велике губитке; еколошки проблеми (3) нису решени (за депоновање огромних количина јаловине из рудника и згуре из топионице, пречишћавање отпадних гасова и воде потребна су огромна улагања). Убрзо по пуштању у рад, 1985, топионица је затворена због губитака а неколико водећих људи на пројекту је одговарало на суду. Политичари који су били покровитељи пројекта и знали за "штимовање" прошли су некажњено. Било је више неуспешних покушаја обнављања рада, 2005. године Кунико из Холандије који се бавио трговином метала преузима ФЕНИ (4) рудник и топионица обнављају производњу (око 16 хиљада тона условног никла годишње). Кунико је инвестирао у обнављање производне опреме али не и у заштиту животне средине. Опасни ефлуенти и даље загађују ваздух, воду и земљиште.

Географски распоред и величина залиха руде никла, експлоатације рудних лежишта, производња и потрошња никла и динамика промена на светском тржишту дају општи оквир за реализацију идеје о експлоатацији рудних лежишта.

Никловање и никломанија

Пише: Павле Поповић
среда, 14 новембар 2012 12:06

Никловање и никломанија

Пише: Павле Поповић
среда, 14 новембар 2012 12:06

